

ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНДИКАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ БУДІВЕЛЬНОЮ ОРГАНІЗАЦІЄЮ

© Фещур Р.В., Колодій Ю.С., 2006

Описано методи оцінювання ефективності індикативного управління будівельною організацією. Викладено характеристику економічної та соціальної ефективності. Показники економічної ефективності згруповано за певними характеристиками. Показано основні напрямки розвитку будівництва. Зазначено чинники зростання ефективності будівництва. Важливу роль приділено соціальному ефекту в економіці будівництва.

The article deals with methods of assessing efficiency of indicative management of construction organization. Economic and social efficiency are characterized. Indices of economic efficiency are grouped according to their features. Were shown main ways of development. Were stated causes of rising of building effectiveness. Significant role was indicated for economic of construction.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Основною проблемою дослідження є визначення і характеристика індикативного управління в організації та його ефективність. Для організації в основу росту покладено підвищення ефективності будівництва, тобто економічну і соціальну результативність господарської діяльності. У разі знаходження ефективності потрібно порівнювати очікувану цінність того, що буде отримано, з очікуваної цінністю того, що буде витрачено. Важливим чинником впливу на досягнення показників економічного зростання є раціональне використання управлінського потенціалу. В умовах індикативного управління у будівельній організації потрібно вміти чітко виділити види ефективності, методи їх розрахунку та шляхи збільшення ефективності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій за проблемою. Проблема визначення і ефективності індикативного управління вимагає дослідження економічних та правових аспектів. Вагомий внесок у вирішення цієї проблеми зробили Авер'янова В.Б. [15], Серков А.Ф., Кушкін В.И., Волгін Н.А., в роботах яких описано систему індикативного управління [15, 16, 17]. Характеристика індикативного управління наведена в праці [8], де описано індикативне управління на мікрорівні, тобто на рівні організації. Методи оцінювання ефективності управління підприємством описано в працях С.Ф. Покропівного [1], який зробив значний внесок в дослідження видів ефективності і чинників впливу на неї. В праці Сергєєва І. В. описано ефективність в економіці підприємства, де вказуються методи обрахунку економічної ефективності [3]. Соціальний ефект економіки будівництва розглянуто в праці Степанова І.С. [14]

Цілі статті. Розкрити інтегральну ефективність індикативного управління за допомогою: економічної сутності і загальної характеристики видів ефективності; розробити систему показників та методики вимірювання ефективності будівництва; класифікувати чинники зростання ефективності будівництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. З метою удосконалення системи державного регулювання соціально-економічними відносинами, підвищення ефективності використання ресурсів, впровадження державних рішень і програм та оцінювання рівня досягнення визначених цілей і завдань

в Україні необхідно впровадити в дію систему індикативного управління й планування, яка успішно застосовується у Франції, США, Китаї, Японії та в інших країнах, з ринковою економікою.

Впровадження такої системи дасть можливість створити ефективну, конкурентну і демократичну модель організації влади й управління, за якої фактично саме суспільство щорічно за власні бюджетні кошти найматиме державні органи управління та відповідальних посадових осіб для професійного управління суспільними відносинами. При цьому суспільство зобов'язуватиме владу досягати в кінці кожного року конкретних результатів роботи, які будуть визначені системою індикаторів.

Індикативне управління в будівельній організації – це управління, яке оперує показниками-індикаторами: індексами зміни економічних величин, структурними співвідношеннями, динамікою дисконтування, рухливістю облікових ставок тощо.

Індикативне управління на мікроекономічному рівні – це процес формування системи індикаторів, які визначають стан організації і засобів впливу на неї [8].

Одним з основних індикаторів управління організацією є ефективність.

Розглянемо економічну сутність і загальну методологію визначення ефективності функціонування організації. Процес будівництва у будь-якій організації здійснюють за певної взаємодії трьох визначальних його чинників: персоналу, засобів праці та предметів праці. Використовуючи наявні засоби будівництва, персонал продукує суспільно корисну продукцію. Це означає, що, з одного боку, мають місце витрати засобів виробництва, праці, а з другого, – результати будівництва. Останні залежать від масштабів вжитих засобів будівництва, кадрового потенціалу та рівня їх використання.

Фінансово-економічні результати використання засобів будівництва і робочої сили визначаються ефективністю управління будівництвом. У зарубіжних країнах з розвинутою ринковою економікою для окреслення результативності господарювання використовують інший термін – продуктивність системи будівництва і обслуговування, під якою розуміють ефективне використання ресурсів (праці, капіталу, землі, матеріалів, енергії, інформації) [1]:

$$E = \frac{PД}{P}, \quad (1)$$

де E – ефективність (продуктивність) будівництва; $PД$ – результати діяльності (кінцевий результат процесу будівництва, побудована площа в m^2); P – ресурси, які до собівартості будівництва включають у вигляді витрат на оплату праці, амортизаційні відрахування, матеріальні витрати тощо.

Види ефективності будівництва виокремлюються переважно за різноманітністю одержуваних результатів (ефектів) господарської діяльності організації. Передусім результат (ефект) будівництва буває економічним або соціальним.

Економічний ефект відображають різними вартісними показниками, що характеризують проміжні і кінцеві результати будівництва. До таких показників належать: обсяг збудованої площі, величина одержаного прибутку, економія тих чи інших видів виробничих ресурсів або загальна економія від зниження собівартості будівництва тощо. Соціальний ефект зводиться до скорочення тривалості робочого тижня, збільшення нових робочих місць і рівня зайнятості економічно активного населення, поліпшення умов праці та побуту, стану навколишнього середовища, забезпечення населення житлом, загальної безпеки життя тощо. Соціальні наслідки будівництва можуть бути не лише позитивними, й негативними (поява безробіття, посилення інфляції, погіршення екологічних показників тощо).

Вимірювання загальної ефективності діяльності організації методологічно пов'язане насамперед з визначенням критерію і формуванням відповідної йому системи показників.

Критерій – це головна ознака і визначальна міра вірогідності пізнання суті ефективності будівництва, відповідно якого здійснюють кількісну оцінку її рівня.

На рівні будівельної організації модифікованою формою єдиного критерію ефективності її діяльності може бути максимізація прибутку за умови економічно обґрунтованої побудови систем цін на вироблену продукцію та оплату праці залежно від кінцевих результатів будівництва. Кількісна визначеність і зміст критерію знаходить якнайповніше відображення у конкретних показниках ефективності будівництва [1].

Під час формування системи показників ефективності будівництва бажано дотримуватись певних принципів:

- забезпечення взаємозв'язку критерію і системи конкретних показників ефективності будівництва;
- відображення ефективності використання найвагоміших видів застосовуваних у будівництві ресурсів;
- важливість наскрізного застосування показників ефективності в управлінні різними ланками будівництва в організації;
- виконання найбільш важливих показників стимулювальної функції під час використання наявних резервів зростання ефективності будівництва.

Система показників *економічної* ефективності, що побудована з урахуванням визначених принципів, повинна включати декілька груп показників:

- ✓ узагальнюючий показник ефективності будівництва;
- ✓ показники ефективності використання праці (персоналу);
- ✓ показники ефективності використання виробничих основних засобів і оборотних фондів;
- ✓ показники ефективності використання фінансових коштів (оборотних коштів і капітальних вкладень).

Кожна з перелічених груп охоплює певну кількість конкретних абсолютних чи відносних показників, що характеризують загальну ефективність будівництва (табл. 1).

Таблиця 1

Система показників ефективності будівництва*

Групи показників			
1. Узагальнюючі показники	Показники ефективності використання ресурсів		
	2. Праці	3. Виробничих фондів	4. Фінансових коштів
1.1. Виробництво чистої продукції (в м ² площі) на одиницю витрат ресурсів	2.1. Темпи зростання продуктивності праці	3.1. Загальна фондовіддача (за обсягом продукції)	4.1. Оборотність оборотних коштів
1.2. Рентабельність будівництва	2.2. Частка приросту продукції за рахунок зростання продуктивності праці	3.2. Фондовіддача активної частини основних фондів	4.2. Рентабельність оборотних коштів
1.3. Затрати на одиницю товарної продукції	2.3. Відносне вивільнення працівників	3.3. Рентабельність основних фондів	4.3. Відносне вивільнення оборотних коштів
1.4. Частка приросту продукції за рахунок інтенсифікації будівництва	2.4. Коефіцієнт використання корисного фонду робочого часу	3.4. Фондомісткість одиниці продукції	4.4. Питомі капітальні вкладення (на одиницю приросту потужності або продукції)
1.5. Народногосподарський ефект використання одиниці продукції	2.5. Трудомісткість одиниці продукції	3.5. Матеріаломісткість одиниці продукції	4.5. Рентабельність капітальних вкладень
	2.6. Зарплатомісткість одиниці продукції	3.6. Коефіцієнт використання найважливіших видів сировини і матеріалів	4.6. Термін окупності капітальних вкладень

* Складено на підставі [14].

Конкретні види ефективності можуть відокремлюватись не лише за різноманітністю одержуваних результатів, але й залежно від того, які ресурси (що застосовуються чи споживаються) беруться до розрахунків. Застосовані ресурси – це сукупність живої і уречевленої праці, а споживані ресурси являють собою поточні витрати на будівництво. В зв'язку з цим у практиці господарювання варто виділяти також ефективність ресурсів, що застосовуються, і ефективність ресурсів, які споживаються, як специфічні форми прояву загальної ефективності будівництва, тобто йдеться про так звані ресурсний і витратний підходи до визначення її рівня із застосуванням відповідних типів показників.

Узагальнюючий показник ефективності застосовуваних ресурсів підприємства можна визначити, користуючись такою формулою [14]:

$$E_{зр} = \frac{P}{\Pi + (\Phi_{ос} + \Phi_{об})K_{пвп}}, \quad (2)$$

де $E_{зр}$ – ефективність застосовуваних ресурсів; P – чиста продукція за зіставленими цінами (обсяг реалізованої у розрахунковому році продукції за вирахуваннями матеріальних витрат, плати за ресурси, проценту за кредит); Π – чисельність працюючих на підприємстві; $\Phi_{ос}$ – середньорічний обсяг виробничих основних фондів за відновною вартістю; $\Phi_{об}$ – вартість оборотних фондів підприємств; $K_{пвп}$ – коефіцієнт повних витрат праці (визначається відношенням чисельності працюючих у сфері матеріального виробництва до обсягу утвореного національного доходу; використовується для перерахунку уречевленої у виробничих фондах праці у середньорічну кількість робітників).

Узагальнюючим показником ефективності споживчих ресурсів може слугувати показник витрат на одиницю товарної продукції, що характеризує рівень поточних витрат на будівництво. Як відомо, до собівартості продукції ресурси включають у формі оплати праці (персоналу), амортизаційних відрахувань (основні фонди) і вартості матеріальних ресурсів (оборотні фонди).

До найважливіших узагальнюючих показників ефективності будівництва належить частка приросту обсягу будівництва за рахунок інтенсивних чинників (інтенсифікація виробництва). Це зумовлено тим, що в сучасних умовах господарювання економічно і соціально вигіднішим є не екстенсивний (шляхом збільшення обсягу ресурсів), а саме інтенсивний (за рахунок кращого використання наявних ресурсів) розвиток виробництва.

Частку приросту продукції за рахунок інтенсифікації будівництва можна визначити за формулою [14]

$$Y_{инт} = \left(1 - \frac{\Delta Z}{\Delta P}\right) \cdot 100\%, \quad (3)$$

де $Y_{инт}$ – частка приросту обсягу продукції, що зумовлена інтенсифікацією виробництва; ΔZ – приріст ресурсів за певний період, %; ΔP – приріст обсягу виробництва продукції за певний період, %.

Визначаючи *соціальну* ефективність, передусім необхідно зважити, що неухильне зростання соціальної ефективності є кінцевою метою діяльності підприємств. З огляду на це, економічну ефективність щодо соціальної слід вважати проміжною. Саме рівень економічної результативності функціонування підприємств є матеріальною і фінансовою базою вирішення будь-яких соціальних проблем. З урахуванням цієї можливої обставини необхідно оцінювати соціальну ефективність.

Потрібно виходити з того, що соціальна ефективність повинна визначатись на двох рівнях: локальному (щодо ступеня задоволення певної сукупності соціальних потреб своїх робітників) та регіональному і загальнодержавному (ступінь соціального захисту людей і рівня забезпечення соціальних потреб різних верств населення з боку місцевих органів та держави загалом).

Важливим є визначення абсолютних масштабів і відносного рівня задоволення різноманітних соціальних потреб працівників. До соціальних потреб робітників, які можуть бути задоволені організацією, зокрема, належать: збільшення розміру оплати праці понад встановлений державою мінімальний рівень заробітної плати (середньомісячна заробітна плата наведена в табл. 2); оплата значної частини вартості або надання безкоштовних путівок до лікувально-оздоровчих закладів; дотації закладам громадського харчування підприємств; надання безповоротної позички на

придбання житла, збудованого організацією, і зведення дачних будинків; будівництво і утримання власного житлового фонду, баз відпочинку, будинків культури, поліклінік, дитячих дошкільних закладів, спортивних споруд; забезпечення належних умов праці і охорони довкілля; направлення на навчання молодих працівників з виплатою стипендій; підготовка необхідних для ринково-комерційних структур підприємства спеціалістів у спеціальних навчальних центрах (інститутах менеджменту, школах бізнесу і підприємництва), стажування керівників і спеціалістів у зарубіжних фірмах тощо.

Таблиця 2

Середньомісячна заробітна плата у будівництві за 2002–2005 роки*

Роки	2002	2003	2004	2005
Заробітна плата у Львові, грн.	412,63	525,64	668,15	798,29
Базовий темп приросту заробітної плати, %	—	27,39	34,54	31,54
Ланцюговий темп приросту заробітної плати, %	—	27,39	27,11	19,48
Заробітна плата по Україні, грн.	427	546	709	894
Мінімальний розмір заробітної плати, грн.	140	185	205	262
Перевищення заробітної плати у будівництві у м. Львові над мінімальною заробітною платою в Україні, грн.	272,63	340,64	463,15	536,29

* Складено на підставі [18]

За загальної оцінки соціальної ефективності, а також з врахуванням індикативного плану на мезорівні потрібно врахувати також багато соціально важливих заходів, які постійно здійснюються за рахунок місцевих і загальнодержавного бюджетів, що формуються, як відомо, під безпосереднім впливом існуючої системи оподаткування будівельних та інших прибуткових підприємств, а також їх спонсорської і благодійницької діяльності. Основними з таких заходів є: встановлення і регулювання мінімальної заробітної плати усім категоріям працюючих на підприємствах і організаціях різних видів та сфер народного господарства; встановлення і виплата пенсій, стипендій, фінансової допомоги багатодітним сім'ям; індексація заробітної плати і пенсій відповідно до динаміки роздрібних цін на споживчі товари; регулювання продажних цін на певні види товари для населення і вартості комунальних послуг; бюджетне фінансування організацій і підприємств не виробничої сфери; реалізація загальнодержавних соціальних програм тощо.

Економічний ефект від природоохоронних засобів в будівельній галузі, які зменшують обсяг забруднень і концентрації шкідливих речовин в атмосфері, водному середовищі і надрах, чи зменшення споживання природних ресурсів, може бути обчислений за такими формулами [14]:

$$E_z = Q_{cp} T_{cp} (D_n - D_k); \quad (4)$$

$$E_n = V(g_n - g_k), \quad (5)$$

де E_z , E_n – величина екологічного ефекту (m^3 , га, т); Q_{cp} – середньодобова, середньогодинна продуктивність об'єкта (m^3 , т); D_n , D_k – гранично допустимі концентрації забруднювальних речовин до і після проведення заходів (мг/натуральний показник); V – обсяг споживання і виробництва продукції, послуг в натуральному виразі; g_n , g_k – питоме споживання природного ресурсу в натуральному виразі до і після проведення заходів.

Показник економічної ефективності природоохоронних заходів (E_{33}) визначається як відношення повного економічного ефекту до суми затрат (експлуатаційні витрати і капітальні вкладення), що викликали цей ефект [14]:

$$E_{33} = \frac{\sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^m \sum_{t=1}^T E_{ij} \cdot 1.08^{-t}}{\sum_{t=1}^T C_U \cdot 1.08^{-t} + \sum_{t=1}^T K_U \cdot 1.08^{-t}}, \quad (6)$$

де E_{ij} – економічний ефект i -го виду ($i = 1, 2, \dots, n$) від запобігання втратам на j -му об'єкті ($j = 1, 2, \dots, m$) після проведення природоохоронного заходу, грн.; C_U – річні експлуатаційні витрати на зберігання основних фондів природоохоронного призначення, грн.; K_U – капітальні вкладення в будівництво об'єктів природоохоронного призначення, грн.

Показник ефективності природозахисних засобів – це екологічна ефективність (E_a), яка характеризує зменшення антропогенного навантаження на довкілля, яка припадає на одиницю приведених затрат природоохоронних заходів [14]:

$$E_a = \frac{E}{C_U + E_H K_U}, \quad (7)$$

де E – показник, який характеризує покращання стану довкілля (E_1 - E_2) і визначається за формулами (4); (5), E_H – нормативний коефіцієнт економічної ефективності (для будівництва $E_H = 0,12$).

Соціальна ефективність сприятиме також збереженню і відновленню житлового фонду, розвитку інфраструктури міст, підвищенню експлуатаційних якостей житла і поліпшенню архітектурної виразності забудови [9]. Тенденцію введення в експлуатацію житлових будинків показано в табл. 3.

Таблиця 3

Введення в експлуатацію житлових будинків за 2001–2005 роки*

Роки	2001	2002	2003	2004	2005
Введення в експлуатацію житлових будинків у м. Львові, тис. кв. м.	94,1	104,6	113,6	121,7	158,7
Введення в експлуатацію житлових будинків в Україні, тис. кв. м.	5939	6073	6433	7566	7516
Питома вага будівництва у м. Львові до будівництва в Україні, %	1,58	1,72	1,77	1,61	2,11

* Складено на підставі [18]

Конкретне визначення рівня соціальної ефективності повинно охоплювати кількісне вимірювання і оцінку ефекту та витрат по усій сукупності заходів, зміст і характер яких дає змогу це зробити, а також якісну характеристику і виявлення впливу на ефективність таких груп заходів, за якими кількісне вимірювання прямого ефекту є неможливим. Кількісне вимірювання соціальної ефективності окремих груп заходів зводиться до обчислення непрямого економічного ефекту і витрат на його досягнення з подальшим його порівнянням.

Впровадження індикативного управління є важливим чинником підвищення ефективності будівельної організації, тому варто звернути увагу на їх *класифікацію*.

Рівень економічної і соціальної ефективності будівництва залежить від багатьох чинників, що її визначають. Усі чинники доцільно класифікувати за обмеженою кількістю групувальних ознак, що сприяє визначенню головних напрямків і шляхів підвищення ефективності будівництва.

Класифікацію чинників ефективності можна здійснювати за трьома ознаками:

- видами витрат і ресурсів (джерелами підвищення);
- напрямками розвитку і удосконалення будівництва;
- місцем реалізації у системі управління будівництвом.

Групування чинників за першою ознакою уможливує доволі чітко визначення джерел підвищення ефективності: зростання продуктивності праці (економія витрат живої праці), зниження фондомісткості (капіталомісткості) і матеріаломісткості продукції, покращання використання природних ресурсів. Активне використання перелічених джерел підвищення ефективності будівництва передбачає здійснення комплексу заходів, які за своїм змістом характеризують основні напрямки розвитку і удосконалення будівництва (табл. 4).

Інтегрована модель чинників ефективності будівництва*

Класифікаційні ознаки чинників ефективності будівництва			
Види витрат і ресурсів (джерела підвищення ефективності)	Основні напрямки розвитку і удосконалення будівництва	Місце реалізації чинників у системі управління будівництвом	
		внутрішні	зовнішні
Продуктивність праці Фондомісткість продукції Матеріаломісткість продукції Природні ресурси	Науково-технічний прогрес Структура будівництва Організаційні системи управління Форми і методи організації будівництва Якість продукції Планування і мотивація будівництва	“Тверді”: технологія устаткування матеріали і енергія вироби	Державна економічна і соціальна політика Інституційні механізми Інфраструктура Структурні зміни
		“М’які”: працівники організація методи роботи стиль управління	

* Складено на підставі [14].

За другою ознакою групування визначальними напрямками є прискорення темпів науково-технічного і організаційного прогресу (створення нових і удосконалення існуючих технологій, конструкційних матеріалів, засобів праці і кінцевої продукції; механізація і автоматизація будівельних процесів; запровадження прогресивних методів і форм організації будівництва і праці; побудова і регулювання ринкового механізму господарювання).

За місцем реалізації у системі управління будівництвом (третья ознака групування чинників), виокремлюють дві категорії чинників – внутрішні (внутрішньовиробничі) і зовнішні (народногосподарські), а також поділяють сукупність внутрішніх чинників на так звані “тверді чинники” (які можливо виміряти) і “м’які чинники” (які не можна виміряти – інформація, знання і кваліфікація кадрів).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Для формування стійкого економічного зростання і покращання рівня життя населення повинна ефективно функціонувати система індикативного управління, яка б забезпечувала взаємодію державних органів влади, різних рівнів управління, суб’єктів господарювання та громадських організацій.

Щодо індикативного управління на мікрорівні, то в умовах сучасної економіки особливого значення набуває проблема формування вітчизняної моделі індикативного управління, його методологічного, методичного та інформаційного забезпечення. Найважливішим елементом індикативного управління є планування, яке оперує такими показниками, як індекси зміни економічних величин, структурні співвідношення, динаміка дисконтування, облікові ставки тощо. За індикативного управління на мікрорівні формуються системи індикаторів, які дають змогу встановити пріоритетні напрямки розвитку будівельної організації.

Оцінювання ефективності індикативного управління передбачає встановлення критерію економічної ефективності, який повинен бути єдиним для усіх ланок економіки – від підприємства до народного господарства загалом.

Сьогодні економічну ефективність індикативного управління в будівництві оцінюють на основі критерію, що виражається в максимізації зростання національного доходу на одиницю праці. На рівні підприємства формою єдиного критерію ефективності його діяльності може слугувати максимізація прибутку. Ефективність будівництва знаходить конкретний кількісний вираз у взаємопов’язаній системі показників, характеризуючи ефективність використання основних елементів будівельного процесу.

Також варто зазначити, що обов'язковість у використанні зовнішніх чинників ефективності будівництва не є такою важливою, як по відношенню до внутрішніх чинників. Ігнорування підприємствами цієї вимоги може лише загальмувати темпи зростання ефективності.

У подальшому дослідженні ефективності індикативного управління будівельною організацією потрібно докладніше дослідити методику визначення рівня управлінського потенціалу та його вплив на ефективність управління.

1. *Економіка підприємства. Т. II / За ред. проф. С.Ф. Покропивного.* – К.: Вид-во “Хвиля-Прес”, 2002. – 528 с. 2. *Основы предпринимательского дела / Под ред. проф. Ю.М. Осипова, Е.Е. Смирновой.* – М.: БЕК, 1996. – 432 с. 3. *Сергеев И.В. Экономика предприятия.* – М.: Финансы и статистика, 1997. – 304 с. 4. *Клейнер Г.Б., Тамбовцев В.Л., Качалов Р.М. Предприятие в нестабильной экономической среде: риски, стратегии, безопасность.* – М.: Экономика, 1997. – 288 с. 5. *Шмален Г. Основы и проблемы экономики предприятия / Под ред. проф. А.Г. Поршинева.* – М.: Финансы и статистика, 1996. – 512 с. 6. *Экономика предприятия / Под ред. проф. В.Я. Горфинкеля, В.А. Швандара.* – М.: Банки и биржи, 1998. 7. *Экономика предприятия.* – Кн. 3(18) / Под ред. проф. В.М. Семенова. – М.: Центр экономики и маркетинга, 1998. – 310 с. 8. *Фещур Р.В., Колодій Ю.С. Проблеми індикативного управління в будівельній галузі // Формування ринкової економіки в Україні: Наук. зб. ЛНУ імені Івана Франка. Спецвип. 13.* – С. 609–618. 9. *Програма реконструкції житлових будинків перших масових серій: Держбуд, Державний комітет інформаційної політики.* 14. *Экономика строительства / Под ред. И.С. Степанова.* – М.: Юрайт, 1997. – 416 с. 15. *Державне управління в Україні / За ред. В.Б. Авер'янова.* – К., 1999. – С. 30–50. 16. *Серков А.Ф. Индикативное планирование в сельском хозяйстве.* – М.: Информагробизнес, 2001. – С. 15–18. 17. *Кушлин В.И., Волгин Н.А. Государственное регулирование рыночной экономики.* – М.: Экономика, 2002. – С. 10–30. 18. *Головне управління статистики у Львівській області: Статистична інформація* <http://stat.lviv.ua/ukr/about/index.php>. 19. *Кузьмін О.Є., Мельник О.Г. Теоретичні та прикладні засади менеджменту.* – Львів: Інтелект-Захід, 2003. – 352 с.

УДК 330

Є.С. Барвінська, М.М. Біль*

Національний університет “Львівська політехніка”,

*Львівський регіональний інститут державного управління НАДУ
при Президентіві України

РОЛЬ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗИ ЯК ПРІОРИТЕТНОГО НАПРЯМКУ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

© Барвінська Є.С., Біль М.М., 2006

Проведено оцінку ролі туризму в сучасних світових процесах. Визначено основні напрямки впливу туристичної галузі на соціально-економічний розвиток країни. Проаналізовано сучасний стан розвитку туризму в Україні та обґрунтовано доцільність визнання цієї галузі, яка є однією з пріоритетних для економіки України.

The article shows the evaluation role of tourism in the processes of modern world. The main approaches of tourism influence on social-economic development of the country are shown here. The modern conditions of tourism development in Ukraine are analysed and the grounds to accept the tourism industry as one of priorities for Ukraine economy are given.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Туристична індустрія в сучасному світі є однією з найдинамічніших галузей економіки, що